

TARPTAUTINIS BESTSELERIS

Mažiausia pasaulio biblioteka

Paremta Ditos Kraus gyvenimo istorija

Romanas

Antonio
Iturbe

baltos lankos

Antonio Iturbe

Mažiausia pasaulio biblioteka

romanas

Iš ispanų kalbos vertė Marija Aurelija Potašenko

baltos lankos

Aušvicas-Birkenau, 1944-ųjų sausis

Juodai vilkintys pareigūnai, į mirtį žvelgiantys su duobkasio abejingumu, nė nenutuokia, kad šiame tamsiame purvyne, kuriame visa kas paskendę, Alfredas Hiršas įkūrė mokyklą. Jie nežino to – ir nereikia. Aušvice žmogaus gyvybė menkesnė už niekį. Tokia menkavertė, kad žmonių nebešaudo, nes kulka vertingesnė už žmogų. Bendrose kamerose naudojamos dujos „Zyklon“ leidžia sumažinti išlaidas: vieno bidono pakanka šimtams žmonių nužudyti. Mirtis virto pramonės šaka, kuri atsiperka tik kai prekiaujama didmena.

Klasės, besiglaudžiančios medinėje stoginėje, – nekas daugiau nei grupelės, suspaustos tarp taburečių. Sienų nėra, lentų taip pat nematyti, mokytojai ore, vien maskatuodami rankomis, braižo lygiašonius trikampių, diakritinius kirčio ženklus ir net Europos upių kelius. Kone dvidešimt vaikų sėdėlių su savo mokytojais spaudžiasi taip arti viena kitos, kad mokytojai privalo šnabždėti, jog dešimties Egipto maro epidemijų istorija nesusipintų su daugybės lentelės melodingumu.

Nedaug kas tikėjo, kad tai įmanoma, manė, kad Hiršas – pamišėlis arba genijus: kaip įmanoma išmokslinti vaikus brutaliajame naikinimo stovykloje, kur viskas draudžiama? O jis šypsodavosi. Hiršas visada šypsodavosi paslaptinai – lyg žinotų kažką, kas jam vienam težinoma.

Na ir kas, kad naciai uždaro mokyklas, sakydavo. Mokykla įsikuria kam nors stabtelėjus pakampėj ir pradėjus pasakoti, – svarbu, kad pasiklausyti susiburtų vaikai.

Su trenksmu atsilapoja barako durys ir jaunesnysis prižiūrėtojas Jakopekas nubėga link bloko seniūno Hiršo kambario. Nuo klumpių tyška skystas stovyklos purvas, ir tykaus, saugaus 31-ojo bloko burbulo – kaip nebūta. Dita Adlerova savo kamputyje užhipnotizuota stebeilija į purvo dėmeles, kurios atrodytų nereikšmingos, tačiau pakeičia tikrovę taip, kaip vienas rašalo lašas nuspalvina pieno sklidiną dubenį.

– Šeši, šeši, šeši!

Tai ženklas, kad į 31-ąją bloką atvyko SS* prižiūrėtojai. Visas barakas sukrunta knibždėti. Tokiame naikinimo fabrike kaip Aušvicas-Birkenau, kur krosnys dieną naktį kūrenamos kūnais, 31-asis barakas yra išskirtinis – retenybė. Tiksliau, anomalija. Fredžio Hiršo nuopelnas. Hiršas pradėjo kaip paprastas jaunimo sporto instruktorius, o dabar jis – Aušvico atletas, bėgantis kliūčių ruožu, lenktyniaujantis su didžiausia žmonių malimo mašina žmonijos istorijoje. Jis sugebėjo įtikinti vokiečių lagerio valdžią, kad vaikų užimtumas barake palengvins tėvų darbą BIIb** stovykloje, vadinamoje šeimų stovykla, nes kitose vaikų – reta kaip paukščių. Aušvice paukščių nėra – prisilietusius prie tvorų juos nutrenkia elektra.

Aukščiausioji stovyklos vadovybė pritarė, kad būtų įkurtas vaikų barakas, tik iškelė sąlygą: jame turi būti vykdoma tik

* SS (vok. *Schutzstaffel* – apsaugos rinktinė) – sukarinta nacistinės Vokietijos organizacija, įkurta 1920 m. ir išformuota 1945-ųjų gegužės 8-ąją. Per Antrąjį pasaulinį karą (1939–1945) įvykdė daugybę nusikaltimų žmoniškumui (čia ir toliau – vert. past.).

** Antrasis b Aušvico-Birkenau stovyklos sektorius.

žaidybinė veikla – galbūt iš pat pradžių toks ir buvo tikslas, – dėstyti mokyklinės disciplinas draudžiama.

Hiršas iškiša galvą pro savojo *Blockältester 31** kambario duris. Neturi nieko sakyti nei padėjėjams, nei mokytojams, tiesiai į jį išmeigusiems akis. Nežymiai linkteli galva. Duoda nurodymą žvilgsniu. Jis visada daro tai, ką privalo daryti, ir to paties tikisi iš kitų.

Pamokos nutrūksta ir pamažu virsta banaliomis dainelėmis vokiečių kalba arba žaidimais-spėlionėmis, kad arijų vilkams išmeigus vaiskų žvilgsnį viskas atrodytų pagal taisykles. Paprastai pora kareivių užaina į baraką ir nenutoldami nuo durų kelias sekundes spokso į vaikus, retkarčiais paploja į dainos taktą ar paglosto kokiam mažyliui galvą ir toliau vykdo patikrinimą.

Šįkart Jakopekas praneša kai ką daugiau nei įprastą aliarmą:
– Inspekcija! Inspekcija!

Inspekcija – kitas reikalas. Reikia išsirikiuoti, vyksta kvota. Kartais, siekiant išpešti informacijos, pasinaudojama vaikišku patiklumu – kamantinėjami mažiausieji. Iš jų niekad nieko neišpešė. Patys mažiausi vaikai supranta daugiau, nei parodo jų murzini, snarglėti veideliai.

Kažkas šnibžteli: „Kunigas!..“ Pasigirsta širdperšos kupinas šurmuly. Taip vadina oberšarfiurerį**, nuolat sulindusį į uniformos švarką tarytum kunigą, nors vienintelė jo išpažįstama religija – žiaurumas.

– Judam, judam, judam! Judai, tu sakyk: „Matau, matau...“!
– Ką matau, pone Štainai?

* 31-ojo bloko seniūno (vok.).

** Vidutinio rango SS pareigūnas (vok.).

– Bet ką! Dėl Dievo, sūnau mano, bet ką!

Du mokytojai nerimastingai pakelia galvas. Rankose jie laiko kai ką, kas Aušvice griežtai uždrausta, tai, ką aptikus gresia mirtis. Tie pavojingi daiktai, kurių laikymas vertas didžiausios bausmės, negali iššauti, įkirpti ar įpjauti. Tiek baimės žiauriesiems reicho sargams varo ne kas kita kaip knygos – senos, nuplyšusiais viršeliais, išplyšusiais lapais. Tačiau nacius jos siutina, jie persekioja jas ir draudžia lyg apsėsti. Per visą pasaulio istoriją visiems diktatoriams, tironams ir engėjams, kas jie bebūtų – arijai, juodaodžiai, rytiečiai, arabai, slavai, nesvarbu, kokios odos spalvos, kovojantys už liaudies revoliuciją, turtingųjų privilegijas, Dievo įsakymus ar karinę discipliną, kad ir kokia būtų jų ideologija, – bendra viena: jie visuomet įnirtingai persekiojo knygas.

Visi savo vietose niūniuodami laukia atvykstant prižiūrėtojų. Staiga viena mergaitė sugriauna tykiam žaidimų barakui būdingą harmoniją ir leidžiasi triukšmingai bėgti tarp ratais sustatytų taburečių.

– Ant grindų!

– Ką darai?! Ar iš proto išsikraustei?! – pasigirsta šūksniai.

Vienas mokytojas bando nutverti ją už rankos ir sulaikyti, bet ji išsineria ir klupdama bėga toliau, nors reikėtų tik ramiai tūnoti, kad liktų nepastebėta. Užsikaria ant metro aukščio horizontalios krosnies, skiriančios baraką į dvi dalis, ir triukšmingai nusileidžia kitoje pusėje, kliudydama taburetę. Ši griausmingai nubilda ir užgožia kitus garsus.

– Prakeikimas! Tu mus visus išduosi! – suspiegia iš įsiučio išraudusi ponja Krizkova. Jai negirdint vaikai vadina ją Ponia Nukaršėle. Ji nežino, kad ją taip praminė mergaitė, ant kurios dabar šaukia. – Sėsk į galą, kvailele!

Tačiau Ditai nė motais: ji toliau lekia kaip padūkusi, nepaisydama priekaištingų žvilgsnių. Daugelis vaikų susižavėję stebi, kaip ji liuoksi savo liesomis kojomis, aptemptomis ilgomis dryžuotomis vilnonėmis kojineis. Ta labai liesutė, bet neliguista mergaitė vidutinio ilgio rudais plaukais, besidraikančiais nuo šono ant šono, vikriai laviruoja tarp grupių. Ditą Adlerovą supa šimtai žmonių, bet ji bėga viena. Visada bėgam vieni.

Vingiuodama pasiekia barako vidurį ir kliuvinėdama prisibrauna į klasės vidurį. Bėgdama užkliudo taburetę. Ant jos sėdėjusi mergaitė kūliais nuvirsta žemyn.

– Ai! Ką tu sau galvoji?! – suspinga nuo grindų.

Mokytoja iš Brno apstulbsta, kai priešais išdygsta uždususi jaunoji bibliotekininkė. Nespėjusi atgauti kvapo, Dita išplėšia jai iš rankų knygą ir mokytoja akimirksniu pajunta palengvėjimą. Kai po akimirkos atitoksta padėkoti, Dita jau nutolusi per kelis šuolius. Iki nacių pasirodymo lieka vos kelios sekundės.

Stebėjęs Ditos manevrus, inžinierius Marodis jau pasiruošęs. Tarsi estafetę perduoda algebros vadovėli. Dita strimgalviais bėga link barako gilumoje esančių budėtojų, apsime tančių, kad šluoja grindis.

Jau pusiaukelėje girdi, kaip balsai grupėse silpsta, virpa tarytum žvakės liepsna prie praviro lango. Nė neatsigrėžusi junta, kaip atsidaro durys ir ima plūsti SS prižiūrėtojai. Dita nusklendžia ir nutupia ties vienuolikmečių mergaičių grupele. Grūda knygas po suknele ir susikryžiuoja rankas ant krūtinės, kad neišsprūstų. Mergaitės vogčiomis jai šypsosi, o mokytoja nervingai kilnodama smakrą primena, kad nesiliautų

niūniavusios. Ties įėjimu į baraką esesininkai apžvelgia baraką ir rikteli vieną mėgstamiausių savo žodžių:

– *Achtung!*

Tyla. Nutrūksta dainelės ir žaidimas „Matau, matau“. Judesiai sustingsta. O tyloje pasigirsta muzikaliai švilpaujama penktoji Bethoveno simfonija. Kunigas – baimę varantis seržantas, tačiau net jis atrodo išmuštas iš vėžių, kai šalia – dar didesnis blogis.

– Tepadeda mums Dievas, – šnabžda mokytoja.

Prieš karą Ditos mama skambino pianinu, dėl to Dita nieku gyvu nesupainiotų Bethoveno su niekuo kitu. Ji susivokia jau girdėjusi šį išskirtinį, su melomano tikslumu atliekamą švilpavimą. Kai juos deportavo iš Prahos, metus ji praleido Terezyno gete. Iš ten juos tris dienas vežė susispaudusius kroviniame vagone be maisto ir vandens. Į Aušvicą-Birkenau atvyko jau sutemus. Neįmanoma pamiršti besiveriančių metalinių vartų gurgždesio. Neįmanoma pamiršti pirmojo ledinio, sudegusia mėsa tvoskiančio oro gūσιο. Neįmanoma pamiršti akinančių šviesų blyksnių naktyje ir tarsi operacinė apšviestos sustojimo vietos. Paskui – nurodymai, spyriai, šūviai, švilpimai, klyksmai. O vidury sąmyšio – Bethoveno simfonija, su visiška ramybe nepriekaištingai švilpaujama kapitono hauptšturmfiurerio**, į kuri net patys esesininkai žvelgė apimti siaubo.

* Dėmesio! (vok.).

** 1934–1945 m. naudotas SS laipsnis, lygus armijos kapitonui. Vienas dažniausių SS karininkų laipsnių Antrajame pasauliniame kare. Hauptšturmfiurerio laipsnis buvo aukštesnis už oberšturmfiurerio, bet žemesnis už šturmbanfiurerio.

Tą dieną karininkas praėjo pro pat Ditą, ji matė jo nepriekaištingą švarką, baltutėles pirštines ir Geležinį kryžių* – ordiną, užsitarnaujamą tik mūšio lauke, – ant uniformos švarko. Jis sustojo priešais grupę motinų ir vaikų ir pirštintu delnu draugiškai papplekšnojo vienam mažyliui. Net nusišypsojo. Parodė į brolius dvynius Zdeneką ir Jirką ir vienas grandinis nusiskubino traukti jų iš rikiuotės. Motina čiupo pareigūną už švarko skverno ir parklupusi ant kelių ėmė maldauti, kad jų neišsivestų. Kapitonas visiškai ramiai tarė:

– Niekas jais nepasirūpins taip kaip daktaras Jozefas.

Tam tikra prasme taip ir buvo. Niekas Aušvice nepaliedavo nė plaukelio ant galvų dvynių, kuriuos savo eksperimentams kolekcionavo daktaras Jozefas Mengelė. Niekas nebūtų elgęsis su jais taip kaip jis, atliekantis savo makabriškus genetinius eksperimentus, kad išsiaiškintų, ką daryti, kad vokiečių moterys gimdytų dvynius ir gausintų arijų populiaciją. Mergaitė prisimena Mengelę, tolstantį su vaikais už rankų ir be perstojo raminaimai švilpaujantį.

Ta pati simfonija, dabar skambanti 31-ajame bloke.

Mengelė...

Nežymiai cyptelėdamos atsiveria bloko seniūno kambario durys ir iš savo mažyčio kambarėlio išeina Hiršas, dėdamasis maloniai nustebintas esesininkų apsilankymo. Sveikindamas pareigūną skambiai kaukšteli kulnais – taip įprasta pagerbti karinį rangą, taip pat tai būdas parodyti karišką požiūrį – nei

* Prūsijos karalystės, o vėliau Vokietijos karinis apdovanojimas. Apdovanojimą įsteigė Frydrichas Vilhelmas III. Pirmąkart įteiktas 1813-ųjų kovo 10-ąją, per Napoleono karus. Buvo naudojamas kaip apdovanojimas iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos.

palaužtas, nei suglumęs. Mengelė į jį net nežvilgteli, susikau-
pęs švilpauja toliau, sunėręs rankas už nugaros, tarsi būtų vie-
nui vienas. Seržantas – visų vadinamas Kunigu – vaikiomis
akimis tyrinėja baraką, iš uniformos švarko rankovių neiš-
traukdamas rankų, kuriomis gali užčiuopti pistoleto dėklą.

Jakopekas neapsiriko.

– Inspekcija, – sukužda oberšarfiureris.

Kunigą lydintys esesininkai kartoja nurodymą ir paverčia
jį riksmu, kuris tiesiog plėšte plėšo kaliniams ausų būgnelius.
Mergaičių grupelės vidury Ditai per kūną bėgioja šiurpuliai.
Drebėdama spaudžia rankas prie kūno jausdama, kaip knygos
remiasi į šonkaulius. Jei suras – viskas baigta.

– Nesąžininga... – murma.

Jai vos keturiolika ir visas gyvenimas prieš akis – tiek ga-
lėtum nuveikti. Niekas net neprasidėjo. Ditai atmintin iškyla
žodžiai, kuriuos mama nepailsdama kartoja metų metus, kai
dukra niurzga dėl savo likimo: „Karas, Edita. Karas.“

Buvo tokia maža, jog jau nebepamena, koks gyvenimas
be karo. Kaip po suknele slepia knygas, taip galvoje – prisimi-
nimų albumą. Užsimerkusi bando prisiminti, koks yra pasau-
lis be baimės.

Mato devynerių metų mergaitę, sustojusią priešais astro-
nominį Prahos laikrodį Senosios Rotušės aikštėje 1939-ųjų pra-
džioje. Akies krašteliu žiūri į miesto stogus stebintį seną skeletą
tuščiomis akiduobėmis, primenančiomis juodus kumščius.

Mokykloje jiems pasakojo, kad didysis laikrodis – grynas
mechanikos stebuklas, daugiau nei prieš penketą amžių suma-
nytas meistro Hanušo. Tačiau legenda, kurią pasakojo močiu-
tės, ją liūdino: karalius paliepė Hanušui sukonstruoti astro-
nominį laikrodį, kuriam mušant valandas pasirodytų figūros,

o paskui nurodė savo teismo pareigūnams apakinti meistrą, kad jokiai kitam monarchui nesukurtų tokio stebuklo. Kerštaudamas laikrodininkas įkišo ranką į mechanizmo vidų ir šis ją nutraukė. Mechanizmas užsikimšo ir metų metus niekas nesugebėjo jo sutaisyti. Kartais naktimis Dita sapnuodavo sumaitotą ranką, besiraitančią pirmyn atgal tarp mechanizmo dantračių.

Supurtęs varpelį skeletas pradeda mechanikos fiestą: automatinių figūrų paradas išsiskleidžia, kad primintų miestiečiams, jog minutės nervingai tiks, stumiamos viena kitos, o valandos slenka viena paskui kitą kaip tos figūrėlės, per amžių amžius be atilsio įeidamos ir išeidamos iš tos neregėtos muzikinės dėžės. Aišku, dabar kamuojama nerimo supranta, kad devynerių metų mergaitė laiko nesuvokia – ji tiki. Tiki, kad laikas – tai tiršta begalybė, klampi nejudanti jūra, kurioje niekas nesikeičia. Kai esi tokio amžiaus, laikrodžiai su skeletais prie ciferblato – vienas galvos skausmas.

Dita, įsikniaubusi į senas knygas, kurios gali nuvaryti ją į dujų kamerą, su nostalgija prisimena, kokia laiminga mergaitė buvo. Lydėdama mamą į centrą apsipirkti, mėgdavo stabtelėti priešais astronominį laikrodį Senosios Rotušės aikštėje, bet ne dėl mechaninio spektaklio – iš tiesų tas skeletas baugino labiau, nei ji būtų norėjusi pripažinti, – o tam, kad vogčiomis stebėtų apstulbusius praeivius, tarp kurių būdavo daug per sostinę keliaujančių užsieniečių, nuodugniai tyrinėjančių mechaninį išradimą. Vos sutramdydavo juoką, keliamą apstulbusių susirinkusiųjų grimasų ir kvailo krizenimo. Netrukdavo sukurti jiems pravardes. Melancholiškai atsimena, kad viena mėgstamiausių jos veiklų buvo pramanyti pravardes – ypač kaimynams ir tėvų pažįstamiems. Išpuikėlę ponią Gotlyb, kuri ištempdavo kaklą,

kad jaustūsi svarbesnė, vadindavo Ponia Žirafa, o visai pliką ir liguistai liesą gobelenų parduotuvės savininką iš pirmo aukšto praminė Ponu Kėgliu. Pamena, kaip keliolika metrų vydavo si tramvajų su varpeliu, kuris skimbčiodavo per posūkį ties Senamiesčio aikšte ir vingiuodamas dingdavo Žydų kvartale. Tuomet bėgte pasileisdavo link pono Ornesto krautuvės, kur jos mama pirkdavo audinius žieminiams paltams ir sijonams siūti. Nepamiršo, kaip jai patiko toji parduotuvė, ant kurios durų kabėjo švytinti afiša su spalvotomis ritėmis: jos viena po kitos išiziebavo, o užsidegus viršutinei vėl pradėdavo gesti ir žiebtis iš naujo.

Jei tas vėjavaikiškas bėgiojimas nebūtų teikęs tiek daug tik vaikams suprantamos laimės, gal, priėjusi arčiau laikraščių pardavėjo, būtų pastebėjusi ilgą pirkėjų eilę, o *Lidové Noviny* krūvoje – tankiai prirašytą pirmąjį puslapį su keturiomis skiltimis ir rėkiančia antrašte: „Vyriausybė susitarė įvesti vokiečių kariuomenę į Prahą.“

Dita akimirką atsimerkia ir mato esesininkus, naršančius barako gilumoje. Jie nuplėšia net paveikslus, kuriuos ant sienų laiko vinys, pagamintos iš vielos virbų, kad matytų, ar ten kas nepaslėpta. Niekas nekalba, ir besikuičiančių prižiūrėtojų keliamas triukšmas aiškiai girdėti barake, trenkiančiame drėgme ir pelėsiomis. Ir baime. Tai karo kvapas. Iš nedaugelio vaikystės prisiminimų atmintyje vis išskyla, kad taika kvepėjo tiršta vištienos sriuba, kurią palikdavo virti visą penktadienio naktį. Kaipgi pamirši troškintos ėrienos skonį bei makaronus su kiaušiniais ir riešutais. Ilgos dienos mokykloje ir vakarai žaidžiant klases ar slėpynes su Margita ir kitomis klasės draugėmis – visa tai jau blanksta atmintyje... O tada viskas ėmė griūti.

Pokyčiai užgriuvo ne iš karto – jie vyko pamažu. Nors tikrai buvo diena, kai vaikystė užsivėrė kaip Ali Babos ola ir liko palaidota smėlyje. Tą dieną Dita prisimena labai aiškiai. Neprisimena datos, tačiau turėjo būti 1939-ųjų kovo 15-oji. Praha pabudo drebėdama.

Dita suvokė, kad krištolinio svetainės sietyno ašaros virpa ne dėl žemės drebėjimo, nes niekas aplink nepanikavo ir nejudėjo. Tėtis gėrė pusryčių arbatą ir skaitė laikraštį, dėdamasis esąs abejingas, tarsi nieko nevyktų.

Kai, lydima mamos, išėjo į mokyklą, miestas dundėjo. Įsiklausė į triukšmą, sklindantį iš Šv. Vaclovo aikštės, kur žemė taip drebėjo, kad jutai kutenant pėdas. Artėdama vis stipriau juto duslų gausmą. Ditą labai sudomino tas keistas reiškinys. Priėjusios aikštę atsimušė į nugarų, paltų, sprandų ir skrybėlių mūrą, užkertantį kelią į reikiamą gatvę.

Ditos mama suakmenėjo. Veidas įsitempė ir tarsi staiga paseno. Ji čiupo dukrą už rankos, norėdama paėjėti atgal ir pasukti į mokyklą kitu keliu, bet Dita nepajėgė atsispirti smalsumui ir vienu trūktelėjimu išsilaisvino. Būdama maža ir smulki, nesunkiai prasmuko pro daugybę žmonių, susibūrusių ant šaligatvio, ir atsidūrė pirmoje eilėje – tiksliai ten, kur ranka prie rankos stovėjo vora miesto policininkų.

Kurtinamas triukšmas: vienas po kito pilki motociklai su priekabomis gabeno kareivius žvilgančiomis odinėmis striukėmis ir pakaklėje kabančiais motociklininkų akiniais. Jų nauji Vidurio Vokietijoje pagaminti šalmai blizgėjo – jokio įbrėžimo, nė menkausio kovos pėdsako. Už jų važiavo karinės mašinos su milžiniškais kulkosvaidžiais, o paskui jas grėsmingu dramblių lėtumu alėja dundėdami slinko tankai.

Pamena, kad parado dalyviai jai pasirodė visai kaip astronominio rotušės laikrodžio figūros. Atrodė, kad tuoj už jų užsisklęs drelės ir visi dings. Ir nebekrės drebulys. Tik šįkart mechaninė eiseną buvo ne automatų, o žmonių. Tais metais Dita išmoko, kad skirtumas tarp vienu ir kitu ne visada aiškus.

Buvo vos devynerių, tačiau bijojo. Neskambėjo gyva muzika, nesigirdėjo kvatojimo, niekas nešvilpavo. Nebylus paradas. Kodėl ten tie uniformuoti vyrai? Kodėl niekas nesijuokia? Staiga tas tylus paradas pasirodė panašus į laidotuvių eiseną.

Pro galybę žmonių tempte ištempė geležinė mamos ranka. Pasukus į priešingą pusę, Praha Ditai vėl pasirodė kaip nepailstamai judrus ir gyvas miestas. Lyg palengvėjimas po nemalonaus sapno, kai supranti, jog viskas savo vėžėse.

Tačiau žemė joms po kojomis toliau dundėjo. Miestas drebėjo. Mama – taip pat. Desperatiškai timpčiojo dukrą, bandydama ištrūkti iš parado ir pabėgti nuo gigantiškos karo letenos, greitai tipendama savo koketiškais lakiniiais bateliais. Dita atsidūsta, įsikniaubusi į savo knygas. Su liūdesiu suvokia, kad tą dieną, o ne pirmą menstruacijų dieną atsisveikino su vaikyste: ji nustojo bijoti skeletų ar senovinių istorijų apie raskas-vaiduoklius ir ėmė bijoti žmonių.